

ביסוד מצות הדלקת נר חנוכה

שבת (כא. – כג.).

א שיטת רש"י וסייעתו

הצה נתחיל את לימוד דין צברייתא המפורסמת ד"מאי חנוכה"
גמרא שבת (סוף כא:), "מאי חנוכה ... בהלל
והודאה", וברש"י

✧ מה חסר מהצרייתא הזו? (לא לגבי היסטוריה, אלא
מה חסר בהלכות?)

לעיל, תחלת שמעתתא דחנוכה –

גמרא שבת (סוף כא. – ריש כא:), "אמר רב הונא
... ואסור להשתמש לאורה"

ולהלן - גמרא שבת (כב.), "אמר רב יהודה ...",
עד הנקודות

✧ צמה נחלקו האמוראים צדף כא לגבי השתמשות צנר
חנוכה?

✧ מהו הקשר צין דצריהם ושיטותיהם לצין מימרא דר'
אסי וכל השקלא-אטריא צדף כצ?

הרי"ף התחיל את "הלכות חנוכה" צדף (ט.). ועיין שם צמאור או
צ"ן –

בעל המאור [= "המאור הקטן"] (ש. בדפי הרי"ף)
וכן נמי הובאו דבריו בר"ן שם, עד "כלל"

✧ על איזה קושי עמד צעה"מ צתחילת דצריו, ומהו
תירוץ?

✧ איך אפשר ליישצ את החסרון שצצרייתא לעיל (כא:) –
עפ"י יסודם של הני ראשונים?

וכיסוד הזה תמנא גם צראשונים אחרים –

שאילתות – הובא ברא"ש הכא (פרק ב' סי' ט')
גמרא מגילה (כו:), "ת"ר ... ורצועותיהן"

✧ מה הם צ' הסוגים (categories) שצגמרא?

✧ מה קשה על שאילתות מכח הגמרא?

וע"ע –

רש"י (סוף כב: ד"ה אי הדלקה)
השגות הראב"ד להל' ברכות (פרק י"א הל' ט"ו)
רמב"ן עה"ת (ריש בהעלתך)

ב שיטת הרמב"ם והרי"ף

מאיך, עיי צרמז"ס –

רמב"ם הל' חנוכה (פרק ג' הלכות א' – ג'), ובסוף
ההלכות (פרק ד' הלכה י"ב)

✧ האם ניתן לתרץ כנ"ל גם לפי הרמז"ס?

✧ האם יש לתרץ צאופן חדש?

✧ האם יש קושי נוסף צצצרי הרמז"ס צהציאו את
הצצרייתא ד"מאי חנוכה"?

וע"ע – רי"ף (ש: בדפיו), "מאי חנוכה ... והלכך ... פך של שמן"

ועוד, צניגוד לצצרי צעה"מ –

רמב"ם הל' חנוכה (פרק ד' סוף הלכה ו')

✧ דוק צלשונו – מהו יישוצ הרמז"ס לקושיית צעה"מ?

וצניגוד לצצרי השאילתות –

רמב"ם הל' חנוכה (פרק ד' הלכה ה')

גמרא שבת (ריש כא:), "וכבתה ... לשיעורה"

רי"ף (ש:) ריש הלכות חנוכה, עד " ... הרשות בידו"

✧ דוק צלשונו – מה חידש הרי"ף מעל לצצרי הגמרא?

✧ מהו היסוד הכללי העולה מאלו?

[ועיין עוד במה שכתב הרמב"ם: (פ"ד ה"ז) – לענין למעלה
מעשרים אמה; (פ"ד ה"ט) – לענין אוחו את הנר]

המאור הקטן שבת (ט. בדפי הרי"ף)

למ"ד אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה כל תשמיש צמשמע אפי' תשמיש דמנחה ותשמיש קדושה משום דקסבר כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנחה כל עיקר אפילו לקרוא בספר ואפי' לסעודת שבת ולסעודת מצוה ולמ"ד אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות ושל חול וכדקא פירש טעמיה משום צווי מצוה אצל תשמיש מצוה ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה

ושמואל דמתמה עלה וכי נר קדושה יש בו לא ס"ל דאית ציה סרך קדושה ולא משום איסור הנחה במשתמש לאורה ולא הוה כה"ג צווי מצוה לדעתיה ולא מדמי ליה לכסוי הדם ברגל כדמדמי ליה רב יוסף עד דמשתמש בגופו של נר כמו שמכסה דם ברגל

ומנא לן דאית ליה לשמואל הכי מדאפליגו רב ושמואל במדליקין מנר לנר דאלמא לא שרי שמואל אלא מנר לנר ומדמותיב רב אויב ממעשר שני שמעת מיניה דלא שרי שמואל להשתמש בגוף הנר בדבר הרשות ומסקנא דשמעתא דחיישינן בנ"ח לצווי מצוה אפילו להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות אצל קדושה אין בה ומותר להשתמש לאורה תשמיש של מצוה ולעולם צריך שתהא נר אחרת עמו בצית קצוע לכל תשמישיו כדרבא דאמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ואפי' מאן דאמר מותר להשתמש לאורה כל תשמיש שבעולם בהא דרבא מודה שצריך נר אחרת שלא יהא הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה.

רא"ש שבת (פרק ב סימן ט)

שאלת דרב אחאי נר חנוכה שהותיר בו שמן מהו צריך לעשות בו. תא שמע דתנו רבנן נר חנוכה שהותיר בו שמן ראשון מוסיף עליו ומדליקו ציוס השני. ציוס השני מוסיף עליו ומדליקו ציוס השלישי וכן בשאר הימים. אצל אס הותיר ציוס השמיני עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו לפי שהוקף למצוה אסור להשתמש ממנו:

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה (פרק ג)

הלכה א צצית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל וצטלו דתס ולא הניחו אותם לעסוק בתורה וצמנות, ופשטו ידם צממונס וצצנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו צו פרצות וטמאו הטהרות, ונר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אצותינו והושיעם מידם והצילם וגברו צני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני.

הלכה ב וכשגברו ישראל על אויביהם ואצדום צחמשה ועשרים צחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור צמקדש אלא פך אחד ולא היה צו להדליק אלא יוס אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

הלכה ג ומפני זה התקינו חכמים שצאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים כסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין צהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

רמב"ם שם (פרק ד)

הלכה ה אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר. עבר זמן זה אינו מדליק. וצריך שיתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת. נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה עושה:

הלכה ו כל השמנים וכל הפתילות כשרות לנר חנוכה ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלית יפה באותן הפתילות. ואפילו צלילי שבת שצתוך ימי חנוכה מותר להדליק השמנים והפתילות שאסור להדליק בהן נר שבת, לפי שאסור להשתמש לנר חנוכה צין בשבת צין בחול ואפילו לצדוק מעות או למנותן לאורה אסור:

הלכה ז מצות נר חנוכה מצוה חגיגה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל – ל והודיה לו על הנסים שעשה לנו, אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הנדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק.

רי"ף שבת (ט. בדפיו)

הלכות חנוכה

א"ר זירא (אמר רב מתנה) אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה צין בחול צין בשבת מדקאמר מדליקין בהם בחנוכה שבת ש"מ אסור להשתמש לאורה דכיון דאסור להשתמש לאורה לא אתי לאטויי ותו מדמדליקין בהן בחנוכה בשבת מכלל דאי כביא לא מזדקיק לה ש"מ כבתה אין זקוק לה והא דתניא מצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק לאו דאי כביא הדר מדליק לה אלא דאי לא אדליק מדליק א"י לשיעורא (כלומר שצריך ליתן שמן לתוכו כדי שתהא דולק והולך עד השיעור הזה) היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו:

רי"ף שבת (ט: בדפיו)

מאי חנוכה דת"ר בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענאה בהון שכשנכנסו יונים להיכל וטמאו כל השמנים שבהיכל וכשגזרה מלכות בית חשמונאי ונאחוס דקו ולא מנאו אלא פך אחד של שמן שהיה חתום ומונח בחותמו של כה"ג ולא היה בה להדליק אלא יום אחד ונעשה בה נס והדליקו בה ח' ימים לשנה אחרת קבעום ח' ימים טובים צהלל וצהודאה והלכך מצרכינן אניסא כל יומא ויומא מתמניא יומי דחנוכה הואיל וצבל יום ויום היה הנס מתחדש באותו פך של שמן: